

2019-017

Archeologienota Mollem Schermershoek

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Gwendy WYNS

20-9-2019

Titel: Archeologienota Mollem Schermershoek

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Gwendy Wyns

Projectcode bureauonderzoek: 2019A319

Intern projectnummer: 2019.017

Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Mollem (Asse), Schermershoek

Oppervlakte projectgebied: 8617m²

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 139637 en Y: 180346; X: 140135 en Y: 180614

Kadastergegevens: Asse, afdeling 3, sectie A, perceel nr. 112v2, 110h (deel), 112w2, 112p2 en 110t (deel) (zie figuur 10)

Topografische kaart: zie figuur 6 en 7

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Gwendy Wyns (assistent-archeoloog) en Kurt Meurice (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-waas, 20/09/2019

© Acke & Bracke BVBA, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	10
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	12
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	15
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	17
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	18
2.4. HISTORISCHE SITUERING	20
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	27
3. SYNTHESE	29
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	29
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	29
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	30
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	31
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	32
4. SAMENVATTING	34
5. BIBLIOGRAFIE	35
6. BIJLAGES	36

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag te Mollem (Asse) Schermershoeck 10-12, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Asse in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

---

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site in landelijke gebied, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

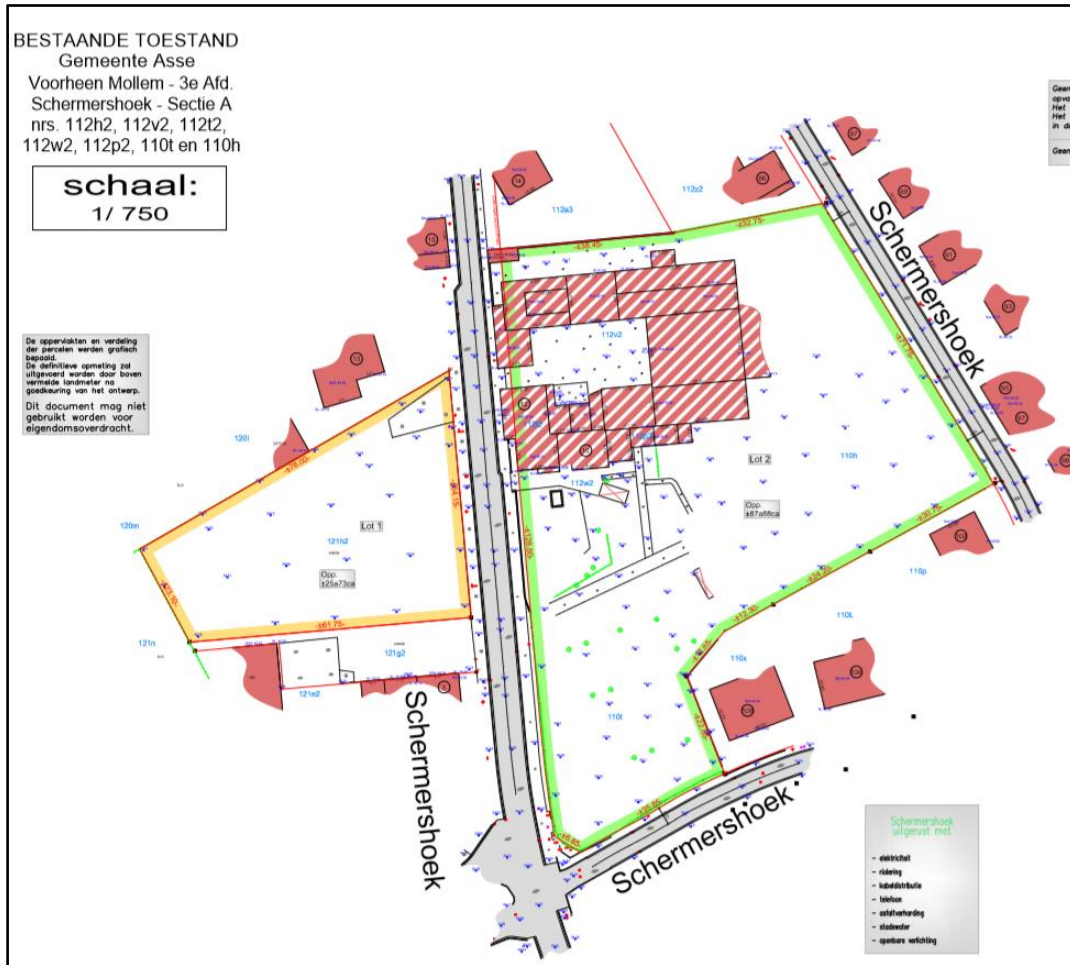
Het terrein, met een oppervlakte van ca. 8617m², is gelegen in de gemeente Mollem (Asse) ter hoogte van de Schermershoeck 10-12. Mollem bevindt zich in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant, ten noordwesten van Brussel. Het plangebied is gelegen in het noordelijk deel van het dorpscentrum van Mollem. Het grootste deel van het terrein is onbebouwd en in gebruik als tuin en grasland met verspreid enkele bomencusters. In de noordwestelijke hoek zijn een aantal gebouwen aanwezig, meer bepaald 2 woonhuizen en een aanpalende mouterij. De mouterij is vastgesteld bouwkundig erfgoed en wordt als volgt omschreven. *“Voormalige brouwerswoning met links de voormalige mouterij, uit het begin van de 20ste eeuw, kadastraal ingetekend in 1903. Het gesloten complex, dat in de loop van de 20ste eeuw meermaals werd aangepast en/of uitgebreid, bestaat uit functionele bakstenen gebouwen met vrij gesloten uitzicht en rechthoekige muuropeningen. Onderkelderde brouwerswoning in de vorm van een vrij eenvoudig, neoclassicistisch herenhuis van drie traveeën en twee bouwlagen onder schilddak, uit het begin van de 20ste eeuw. Bepleisterde en beschilderde lijstgevel met dubbelhuisopstand gemarkeerd door gevelhoge, rechthoekige spaarvelden en rechthoekige muuropeningen, op de begane grond in een vlakke omlijsting van blauwe hardsteen, op de bovenverdieping in een geriemde omlijsting. Beglaasde ijzeren deur met monogram RD; voetschraper rechts. Aflijnende houten kroonlijst op klossen boven een rij steigergaten met leeuwenkopvulling.”*⁶

In totaal neemt deze bebouwde zone ca. 2656m² in. De woonhuizen en de mouterij zijn deels onderkelderd. In het zuidelijk deel zijn verspreid nog twee kleinere bijgebouwtjes aanwezig. De bebouwde zone zal reeds een aanzienlijke impact op het bodemarchief te weeg gebracht hebben. In het westen en oosten wordt het terrein begrensd door de Schermershoeck.

Kadastraal gezien kan het projectgebied teruggevonden worden op: Asse, afdeling 3, sectie A, perceelnr. 112v2, 110h (deel), 112w2, 112p2 en 110t (deel).

---

⁶ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/76819>.

Figuur 1 Uitsnede uit het plan 'bestaande toestand' (bron: initiatiefnemer).

Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2017. Linksboven is het woonhuis met aanpalende mouterij zichtbaar (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Zicht op één van de woonhuizen en de aanpalende mouterij (bron: initiatiefnemer).

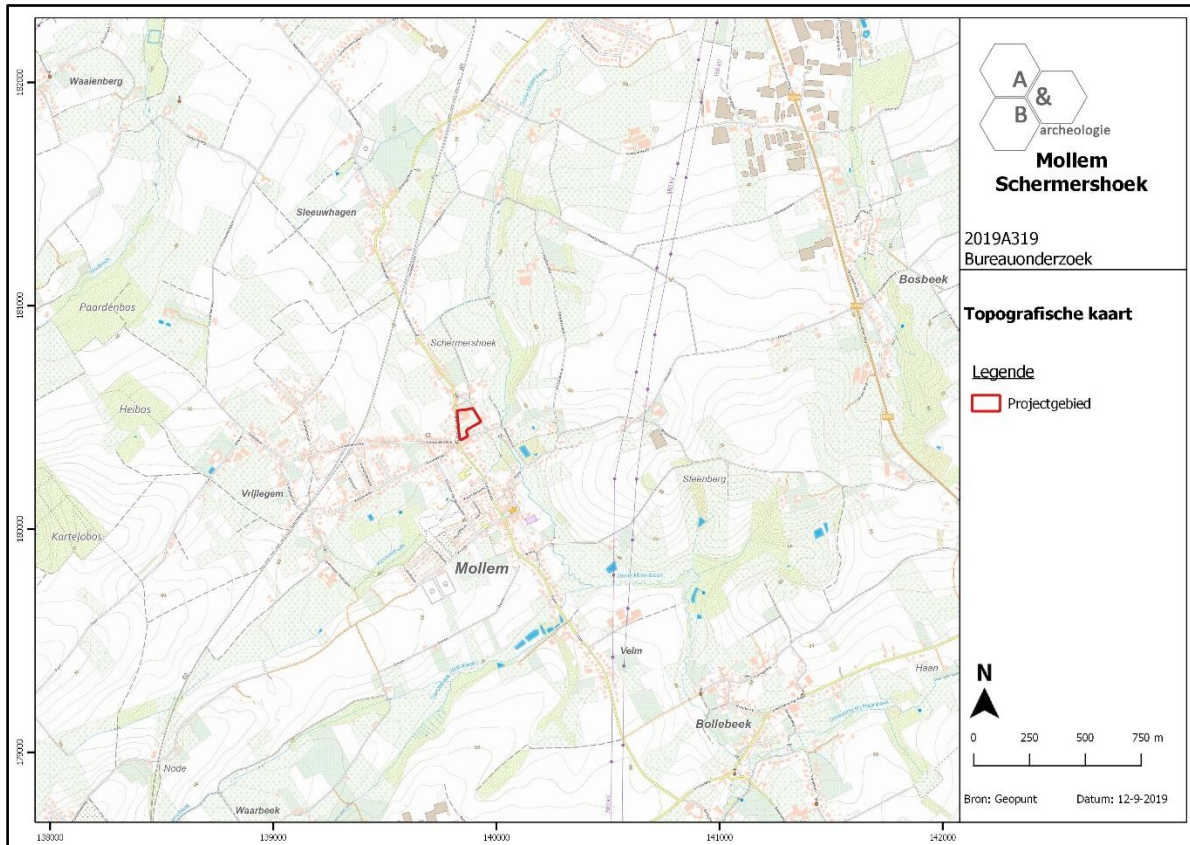
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

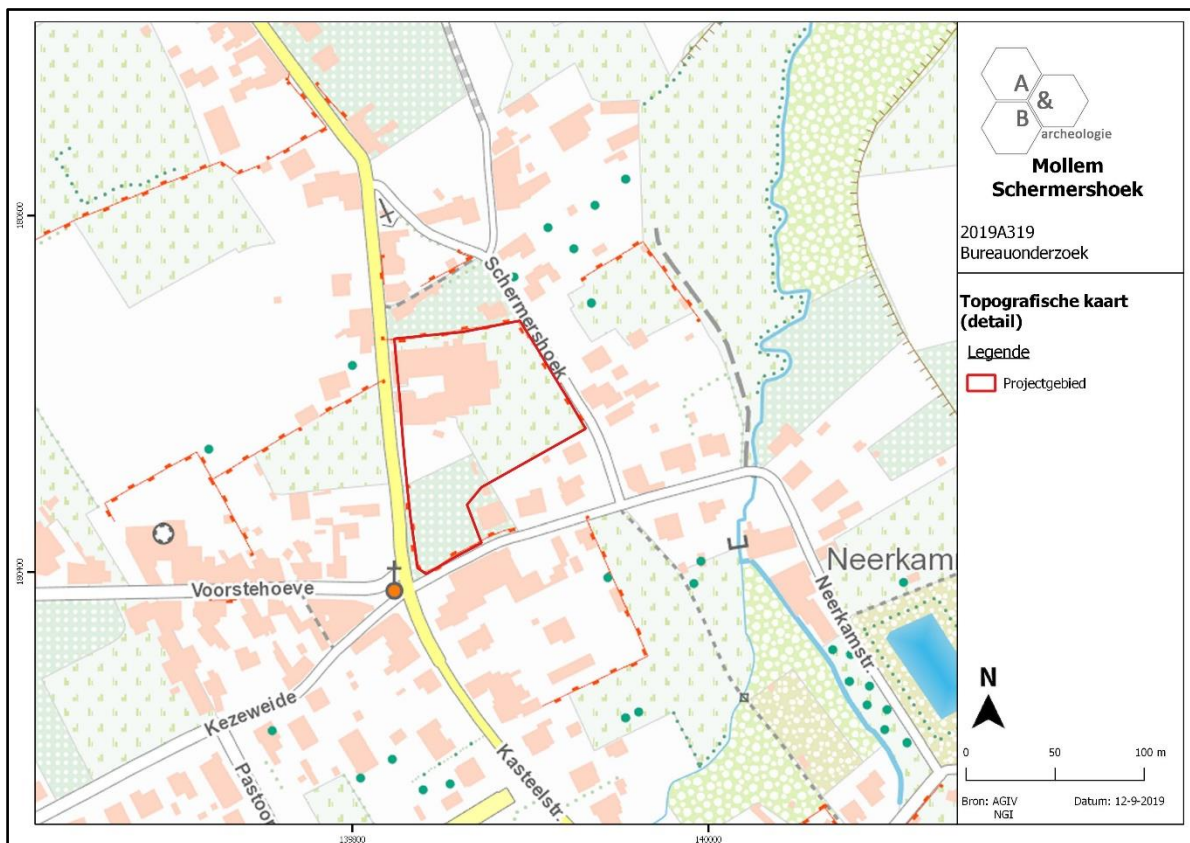
Het projectgebied bevindt zich in Mollem, een deelgemeente van Asse en is gelegen in de provincie Vlaams-Brabant, ten noordwesten van Brussel. Asse bestaat naast Mollem uit de deelgemeentes Bekkerzeel, Kobbegem, Mollem, Relegem en Zellik.

Het plangebied bevindt zich in het noordelijk deel van het dorpscentrum, ter hoogte van Schermershoeck 10-12 in het gehucht Schermershoeck. Op zo'n 120m ten oosten stroomt de Grote Molenbeek die ten zuiden opsplijt in de Grote Molenbeek en de Kloosterbeek. Het beekje kent een sterk golvend verloop. Ten oosten en westen wordt het terrein begrensd door Schermershoeck, ten noorden en zuiden door tuinen van woningen langsheen dezelfde straat.

Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in drie types. Het eerste en grootste type wordt aangegeven met een witte inkleuring en betekent 'Akkerbouw'. Een dergelijke type wordt als volgt omschreven: een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Het tweede type wordt aangegeven door middel van de rode inkleuring en betreft 'Andere bebouwing'. Dit type geeft gebieden aan die voor het grootste deel worden bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene delen en open bodem, tussen 30 en 80% is verhard. De rode inkleuring bevindt zich in de noordwestelijke hoek, waar de huidige bebouwing aanwezig is. Als derde wordt nog een gele inkleuring aangegeven in het uiterste oosten. Deze inkleuring geeft weilanden aan, meer bepaald bodems die bedekt zijn met gras en die niet gelegen zijn in het overstromingsgebied van een rivier. De huidige situatie geeft voor het plangebied weilanden en akkers aan met in de noordwestelijke hoek een bebouwde zone.

Figuur 6 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 7 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

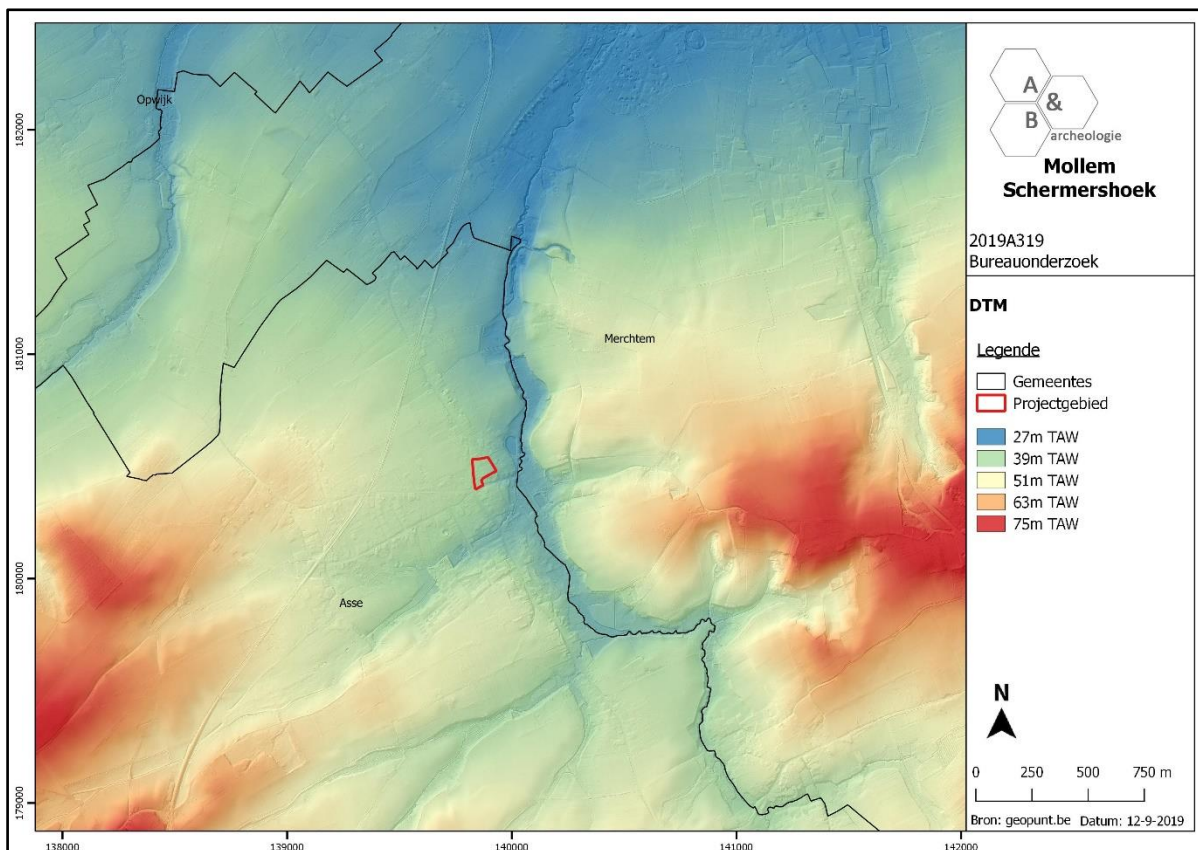

2.3.2. Landschappelijke situering

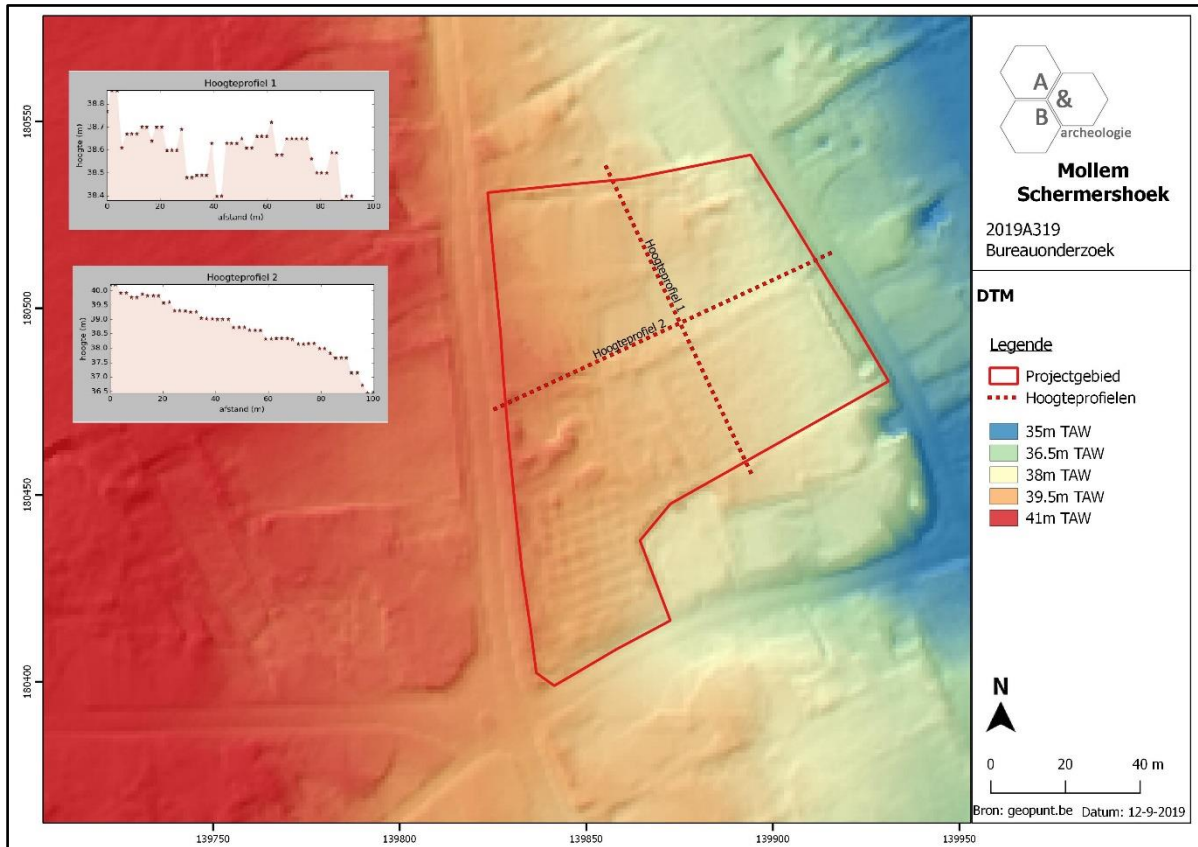
Mollem is gelegen in de leemstreek in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant. De regio wordt gekenmerkt door het voorkomen van diverse heuvelruggen en beekvalleien. Mollem en het plangebied zelf bevindt zich tussen twee heuvelruggen gelegen te Asse en Merchtem, in de beekvallei van de Oude Molenbeek die iets verder opsplijt in de Oude Molenbeek en de Kloosterbeek. Het beekje kent een sterk kronkelend verloop.

Het plangebied kent een licht tot matig dalend reliëf van west naar oost en daalt naar de Oude Molenbeek. Het westelijk deel ligt op ca. +40m TAW en daalt naar het oosten tot ca. +36,5m TAW. Dit gegeven kan duidelijk vastgesteld worden op het hoogteprofiel 2 aangegeven op onderstaande figuur.

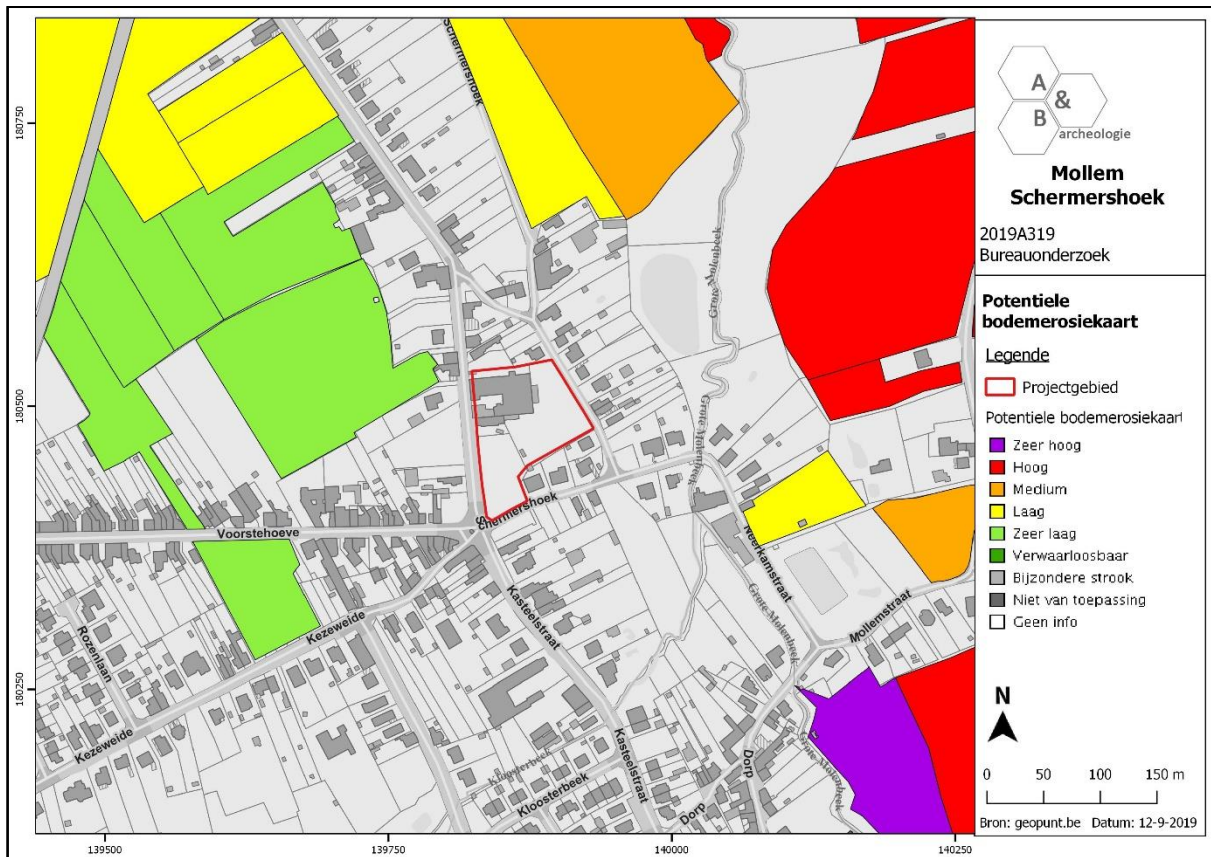
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied grijs ingekleurd. Terreinen rondom hebben een zeer lage tot zeer hoge erosiegraad. Vermoedelijk kent het terrein een lage tot medium erosiegraad.

Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).

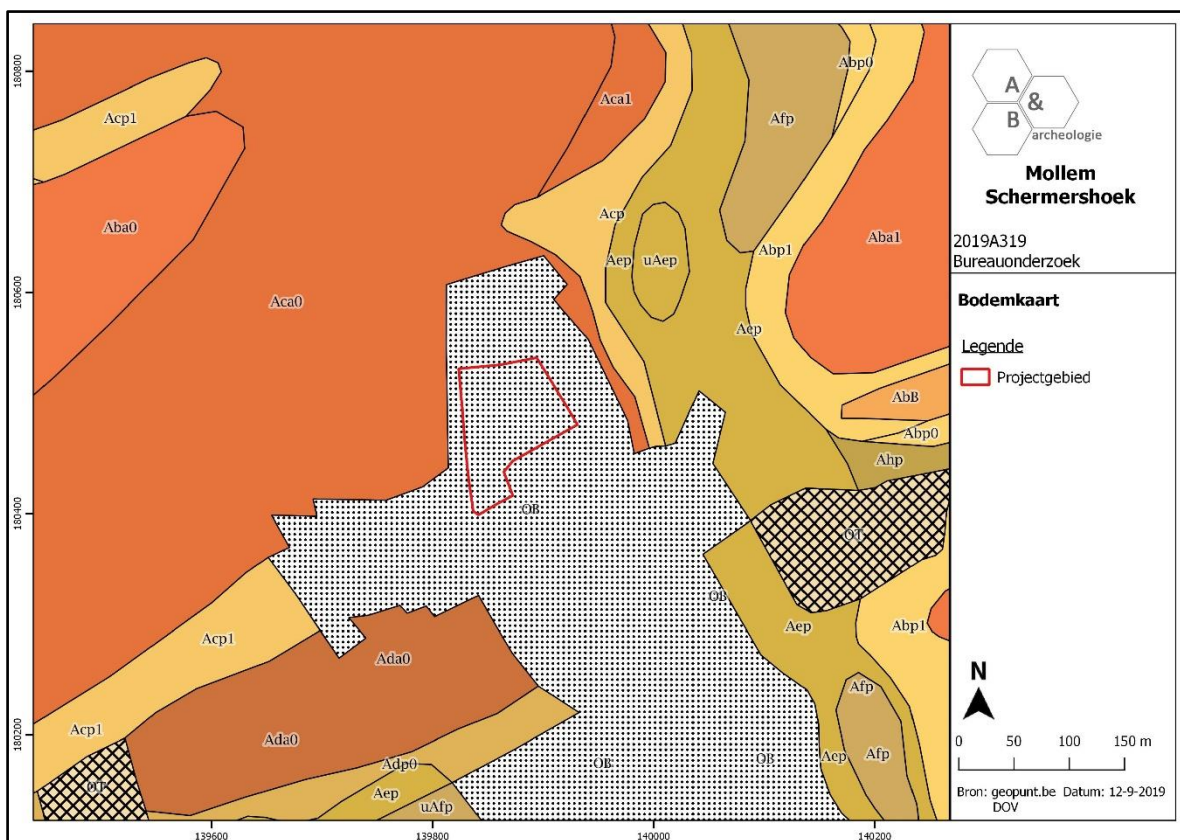

Figuur 12 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Op de bodemkaart wordt het plangebied weergegeven als OB, bebouwde zone. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van. Ten noorden en westen worden matig droge leembodems zonder profiel of met textuur B-horizont weergegeven. De vallei van de Oude Molenbeek wordt gekenmerkt door natte tot zeer natte leembodems zonder profiel. Vermoedelijk is op het plangebied een droge leembodem met of zonder textuur B-horizont aanwezig.

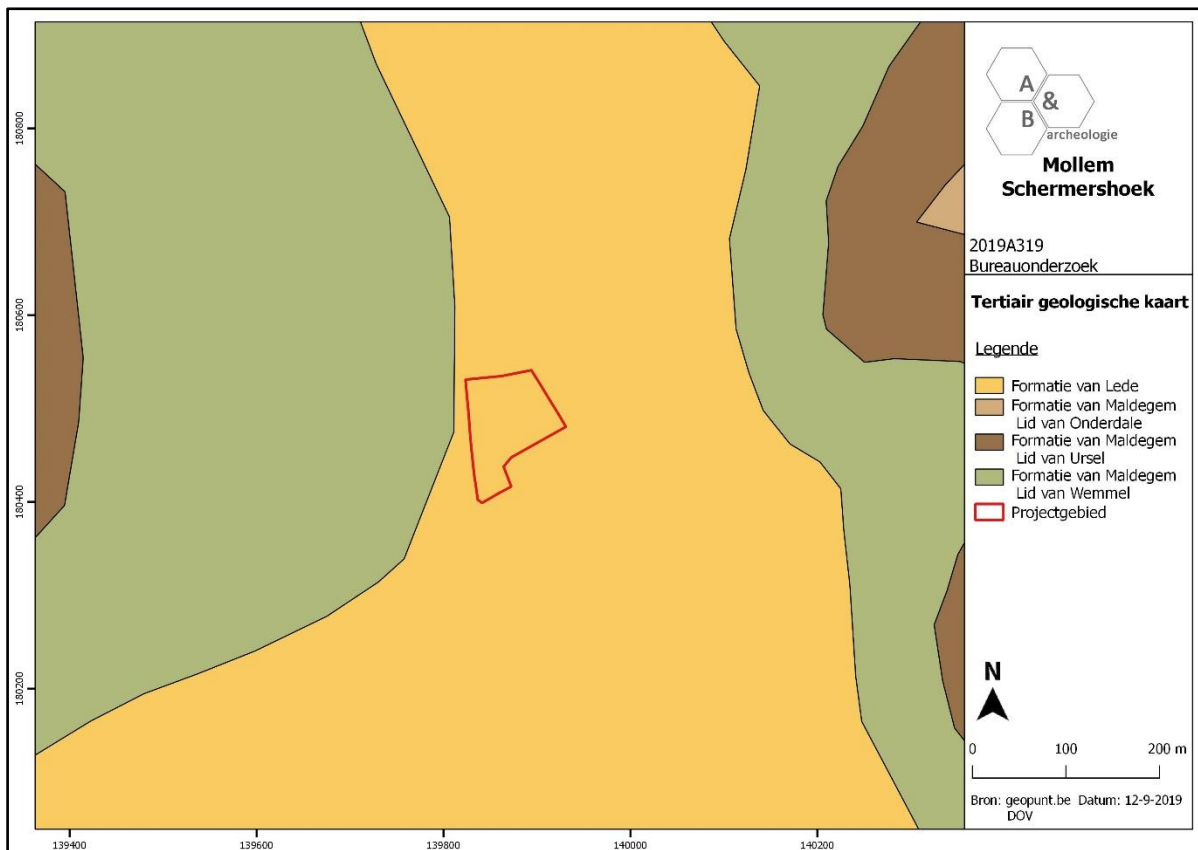
Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

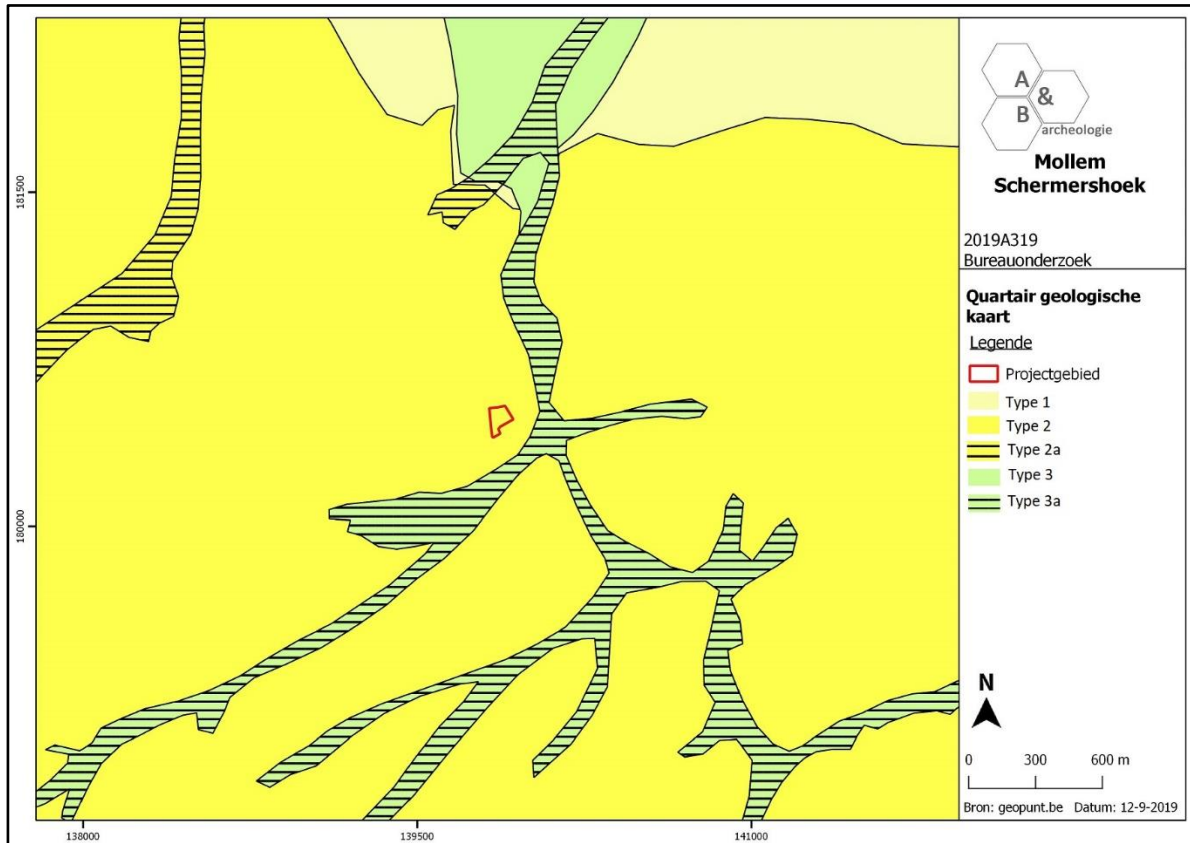
De Tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Lede. Deze formatie wordt gekenmerkt door lichtgrijs fijn zand, soms kalksteenbanken, kalkhoudend, fossielhoudend (*Nummulites variolarius*), soms glauconiethoudend.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 2 omschreven als volgt: geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code *ELPw*), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. Onderaan bevinden zich fluviaatiele afzettingen (code *FLPw*) van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen).

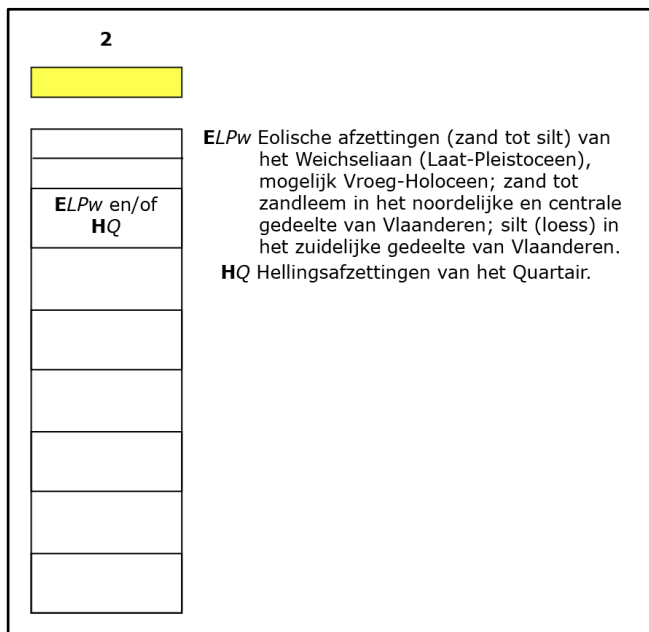
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 14 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 15 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 2 en type 2a (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

Wat betreft de toponymie wordt vrij algemeen aangenomen dat de benaming Mollem gegroeid is uit "Molenheim" in de betekenis van een "heim" of vestigingsplaats nabij een molen. De oudste vermelding als "Molinhem" dateert van 1126 en is te vinden in het Cartularium van de Abdij van Affligem. In de feodale periode bestond Mollem uit een groot aantal lenen; het belangrijkste deel was in het bezit van de heren van Asse, een klein deel, thans Brussegem, hing af van de heren van Grimbergen. Bollebeek, dat zoals vermeld al in 1810 werd opgeslorpt door Mollem, was op wereldlijk vlak verdeeld in drie jurisdicties: een eerste afhankelijk van de hertog en de heren van Asse, een tweede van Grimbergen en een derde rechtstreeks afhankelijk van de hertogen; de eerste en de derde zullen in het begin van de Franse tijd uitgroeien tot de gemeente Bollebeek.

In verhouding tot de wereldlijke omschrijving was het grondgebied van de parochie Mollem, ontstaan uit de moederparochie Asse, veel uitgestrekter. Al in 1126 schonk bisschop Burchard het altaar van Mollem aan de abdij van Affligem te Hekelgem, die het bevestigingsrecht behield tot het einde van het Ancien Régime. Hieruit kan afgeleid worden dat Mollem in 1126 al een zelfstandige parochie was. Het patronaatsrecht van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Bollebeek daarentegen was in handen van de abdij van Vorst die vanaf de twaalfde eeuw hier ook een allodium bezat; in 1117 schonk hertog Godfried I van Brabant zijn allodium in Bollebeek immers aan de ca. 1096 opgerichte vrouwenabdij te Meerhem bij Lede, die in 1102 werd overgebracht naar Vorst bij Brussel. Thans zijn er nog steeds twee parochies die elk ook een deel van de gemeente Brussegem omvatten: Sint-Stefanus-Mollem en Sint-Antonius-Bollebeek.

Vroeger werd de gemeente gekarakteriseerd door een groot aantal hoeven, vaak grote complexen van het gesloten Brabantse type en kleinere hoeven. Thans resten nog het achttiende-eeuwse "Hof ter Kalken" (Boven Vrijlegem nummer 48) in Mollem, het "Hof te Bollebeek" (Bollebeekstraat nummer 2) en het "Klein Hof te Bollebeek" (Terheidenboslaan nummer 15), beide in Bollebeek, als monumentale getuigen van de eertijds landelijke activiteit. Het centrum van de gemeente bestaat uit een rechthoekig dorpsplein ter zijde van de Kasteelstraat met de centrale inplanting van de Sint-Stefanuskerk en ten noordoosten ervan de pastorie; de hoek met de Kasteelstraat wordt ingenomen door het voormalige gemeentehuis met bijhorende gemeenteschool, thans een filiaal van de bibliotheek (nummer 1). De oostelijke grens van Mollem wordt gevormd door de Grote Molenbeek waarop ooit drie watermolens draaiden: van noord naar zuid respectievelijk de Ukkelgemmolen of molen van Ichelgem, Ichelgemstraat nummer 23, de Neerkammolen gelegen op grondgebied Merchtem, en tot slot de Molen van Bollebeek, eertijds eigendom van de abdij van Vorst, doch thans volledig verdwenen. Sterk toegenomen woonfunctie in de tweede helft van de 20ste eeuw met onder meer sociale woningbouw in de Oudstrijdersstraat en Haagbeuk / Kouter / Ursulinenstraat uit het derde kwart van de 20ste eeuw. Laatstgenoemde verkaveling ligt ter plaatse van het voormalige klooster en school, opgericht door de zusters ursulinen in 1834-1837; dit voor Mollem sterk beeldbepalende complex dat ook een ruime neogotische kapel omvatte werd gesloopt in de jaren 1969-1970.

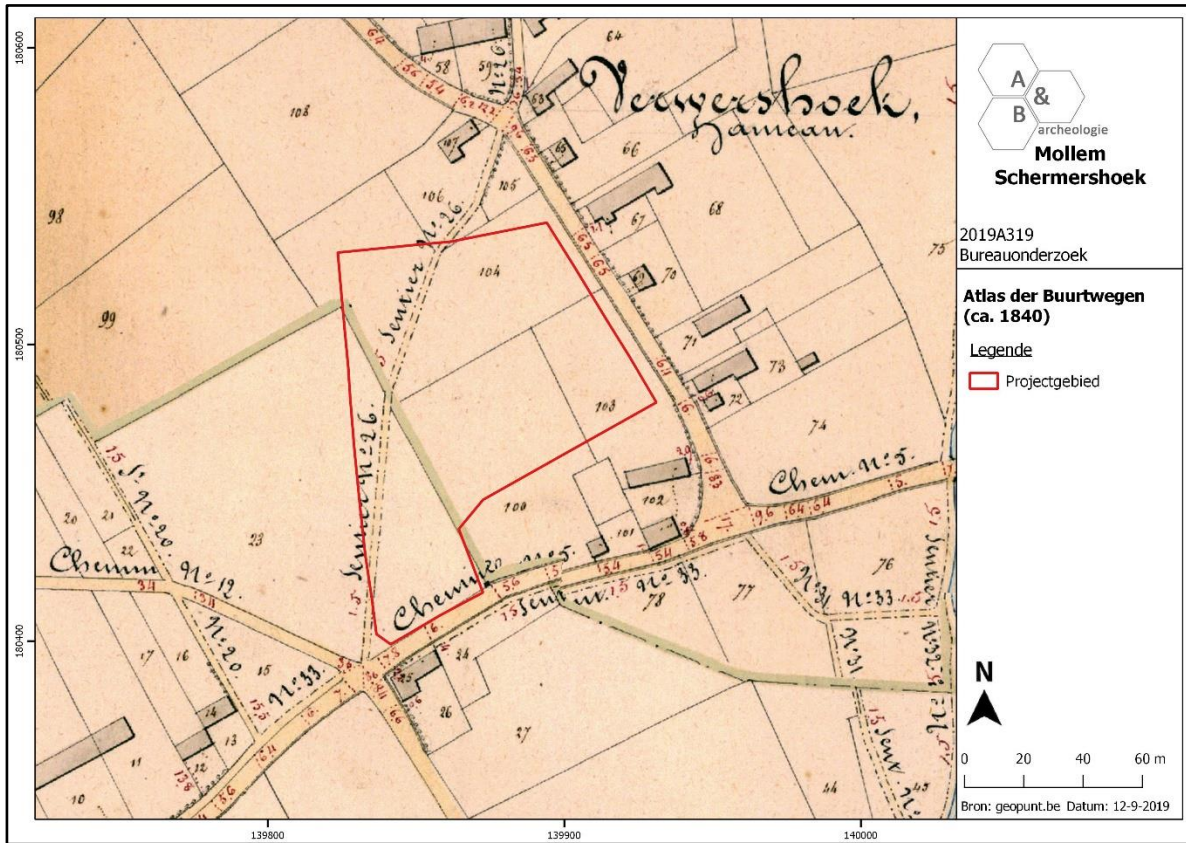
⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019: *Mollem In Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/themas/14618> op 16/09/2019.

De oudste kaart die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit de 18de eeuw. Het plangebied wordt aangegeven als akkerland omzoomd door bomenrijen. De oostelijke en zuidelijke straten van de Schermershhoek zijn reeds gekarteerd. Ten oosten van het plangebied zijn de Oude Molenbeek en de Kloosterbeek te zien. In de omgeving van het plangebied is verspreide bebouwing aanwezig. Net ten zuidoosten van het plangebied is bebouwing, waarschijnlijk een hoeve, te zien. Binnen de grenzen van het terrein wordt geen bewoning aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) worden ook nog geen gebouwen aangegeven. Wel is er een secundaire landweg aanwezig in de westelijke helft van het plangebied. De landweg staat aangeduid als Sentier nr 26. De kaart van Vandermaelen (1846-1854) geeft eenzelfde situatie weer. De kaart van Popp (1842-1879) toont een gelijkaardig beeld, de secundaire landweg wordt hierop echter niet meer weergegeven, net als de topografische kaarten van 1864 en 1892. De topografische kaart van 1892 geeft voor het eerst de westelijke straat van de Schermershhoek weer. Op de topografische kaart van 1930 is voor het eerst bebouwing aanwezig op het plangebied. In de noordwestelijke hoek zijn de gebouwen van de mouterij weergegeven.

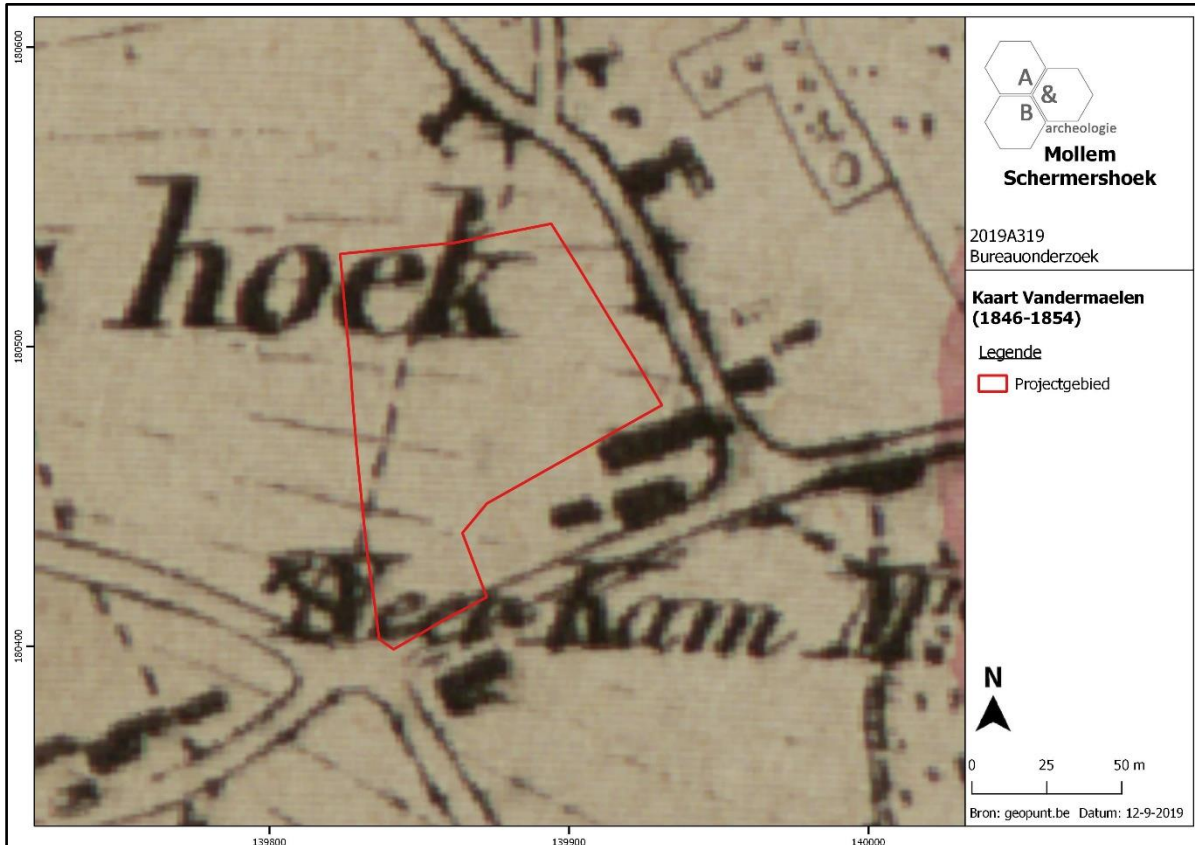
De vroegste luchtfoto betreft een orthofoto uit 1971. De gebouwen van de mouterij zijn hierop duidelijk zichtbaar. Het lijkt erop dat er in de oostelijke hoek mogelijk een serre aanwezig is, door de lage kwaliteit van de luchtfoto kan dit echter niet met zekerheid gezegd worden. De rest van het plangebied is in gebruik als tuin of akkerland/weiland. Op de luchtfoto van 2000 is de mogelijke serre niet meer aanwezig. Op latere luchtfoto's is grotendeels dezelfde situatie te zien die ongewijzigd blijft tot op heden.

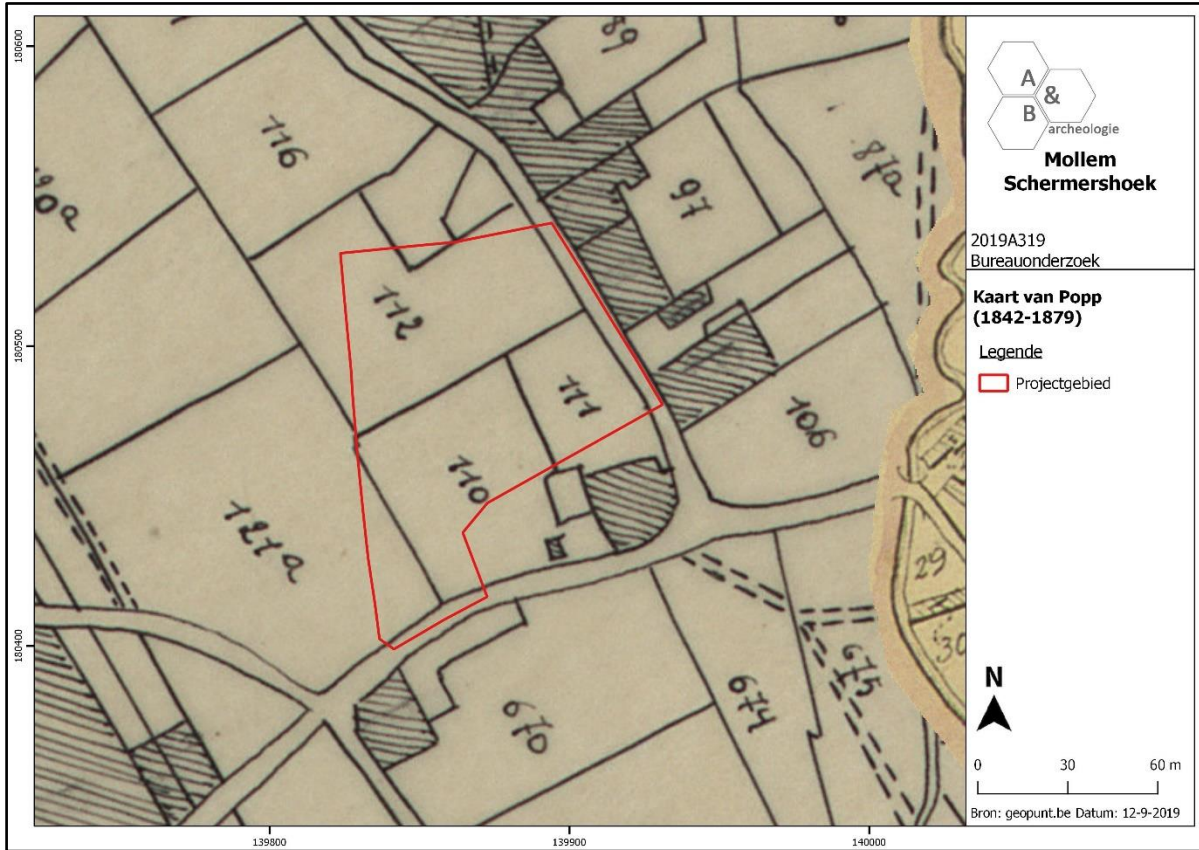
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

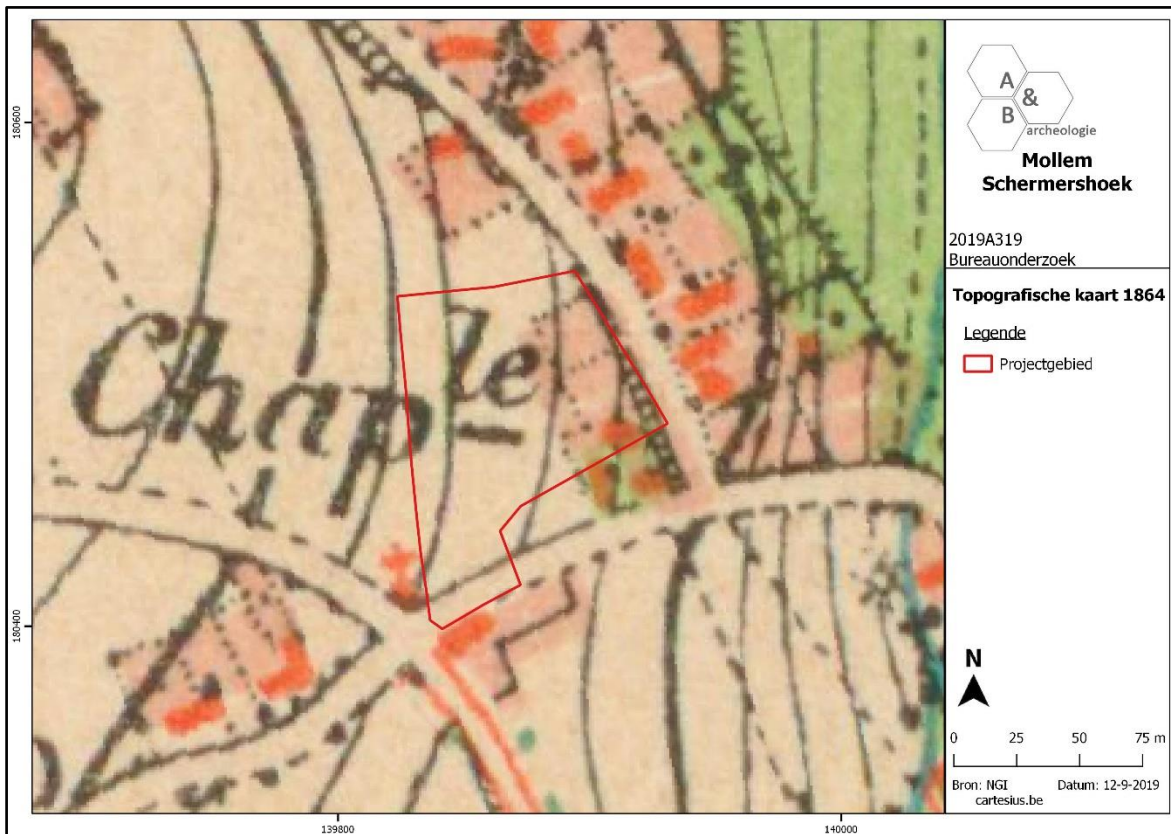
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

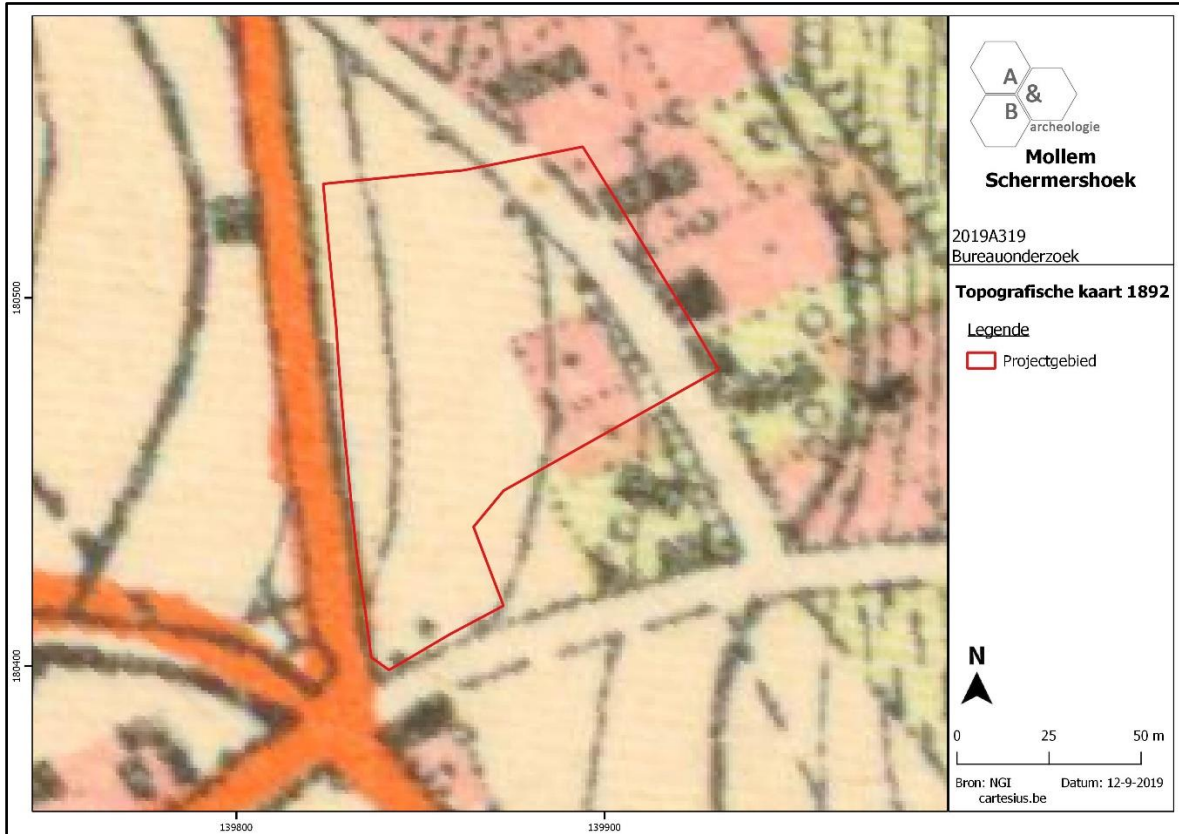
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

Figuur 21 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1864 (bron: cartesius.be en NGI).

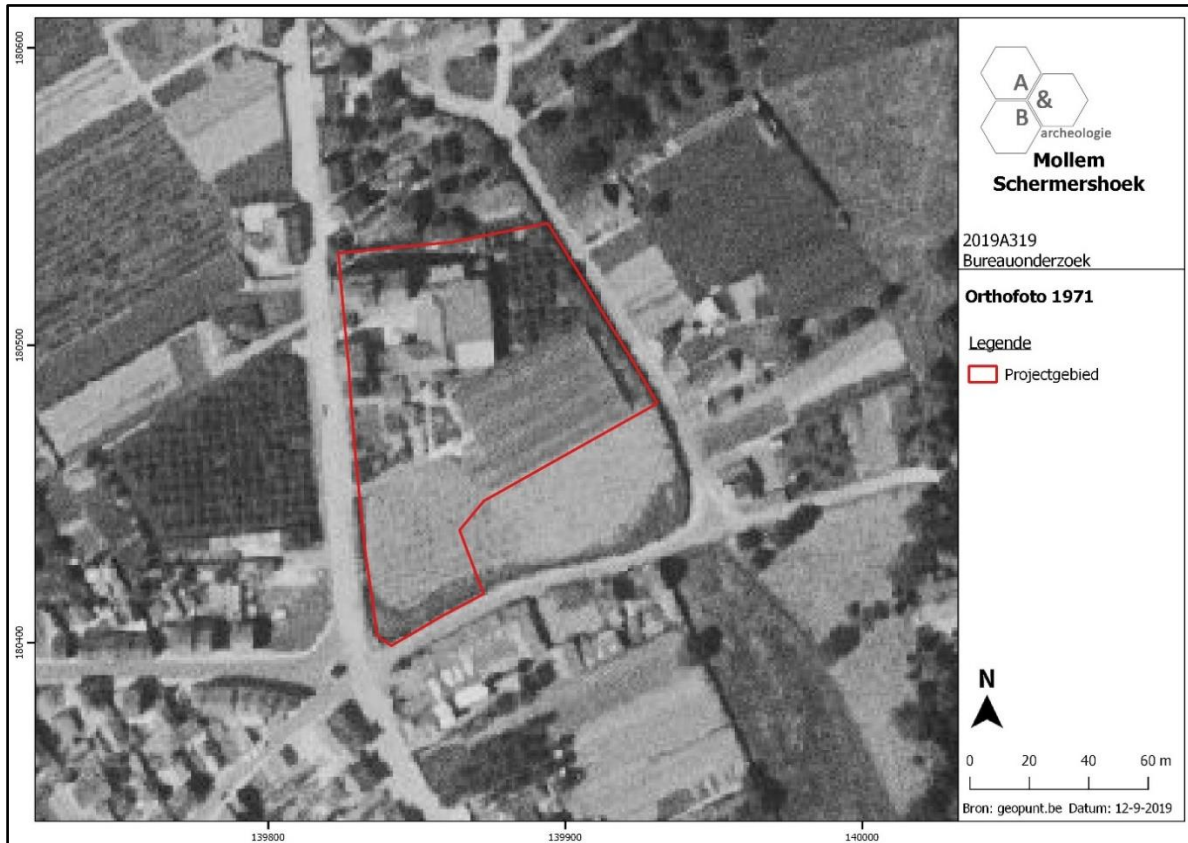

Figuur 22 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1892 (bron: cartesius.be en NGI).

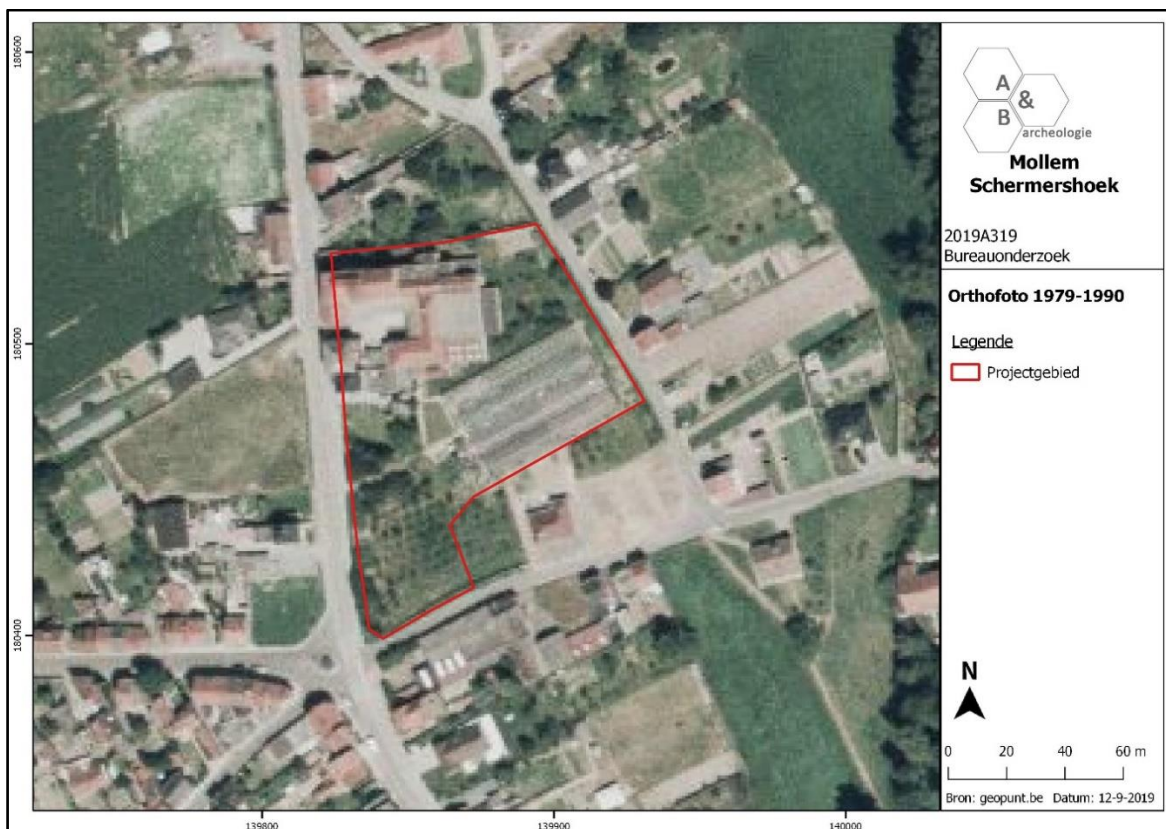

Figuur 23 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een aantal sites aangegeven, die hiernavolgend besproken worden. Het gaat vrijwel uitsluitend om historische bouwwerken zoals sites met walgracht en watermolens. De afwezigheid van archeologische sites is te wijten aan het feit dat er in Mollem nog geen archeologisch onderzoek, op uitzondering van een veldprospectie na, werd uitgevoerd.

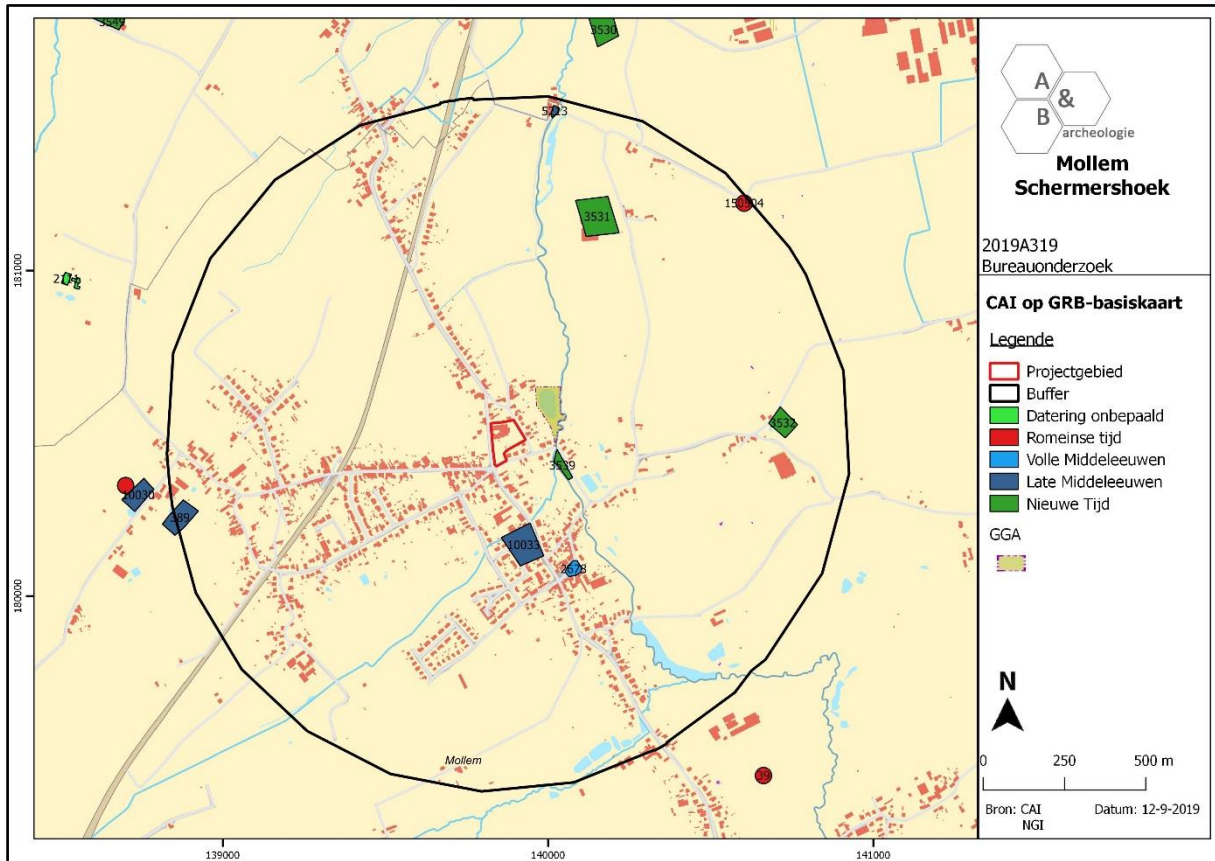
Ten oosten van het plangebied, op de afsplitsing van de Kloosterbeek, is een watermolen aanwezig uit de 18de eeuw (CAI 3539). Mogelijk heeft deze een voorganger die teruggaat tot 1126. 1km ten noorden van het plangebied is de watermolen van Ikelgem aanwezig (CAI 5213).

In de omgeving zijn er ook enkele sites met walgracht uit de late middeleeuwen aanwezig. De dichtstbijzijnde is het Mollemhof (CAI 10033), een site met walgracht uit de late middeleeuwen die later omgevormd wordt tot een kasteeltje omgeven met water. Nog later wordt het omgevormd tot een ursulinenklooster. Het pachthof ter Kalken (CAI 100330) bevindt zich ca. 1km ten westen van het plangebied. Het betreft een semi-gesloten hoeve uit de late middeleeuwen, een voormalig pachthof van de abdij van Affligem. Ca. 1 km ten oosten bevindt zich het Spanjaardshof of het hof te Steenberg (CAI 3532) dat eind 16de eeuw in bezit was van Don Diego-Fernandez Velasco. De toponymie wijst op een mogelijke Romeinse oorsprong. Ten noorden is nog een vierkanthoeve uit de 18de eeuw aanwezig (CAI 3531).

Daarnaast is nog de Sint-Stefanuskerk (CAI 2678) in het centrum van Mollem te vermelden. De kerk hing af van de abdij van Affligem sinds het 1ste kwart van de 12de eeuw. De driebeukige kerk met vierkante oostertoren is vervangen door de huidige kerk.

Het enige archeologisch onderzoek in de omgeving betreft een veldprospectie van Agilas, uitgevoerd in de jaren '90 (CAI 150504). Hierbij werd een vondstconcentratie Romeins aardewerk en lithisch materiaal gevonden.

Besluitend kan gesteld worden dat het archeologisch potentieel van Mollem ongekend is door een gebrek aan archeologisch onderzoek. Verschillende toponymen wijzen echter op mogelijke Romeinse en vroegmiddeleeuwse aanwezigheid.

Figuur 27 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de- en 19de-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat in deze periodes geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het plangebied. Op het westelijk deel van het terrein was wel een secundaire landweg aanwezig. De huidige bebouwing in de noordwestelijke hoek, in de vorm van een mouterij met woonhuizen, dateert uit 1903. De rest van het plangebied is in gebruik als tuin en weiland of akkerland. In de oostelijke hoek is mogelijk kort van de jaren '70 tot '90 een serre aanwezig geweest.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- De brouwerswoning en mouterij zijn deels onderkelderd. Het is echter niet duidelijk in welke mate de huidige bebouwing voor verstoring gezorgd heeft. De rest van het terrein is sinds de 18de eeuw in gebruik als akkerland/weiland en tuin. Op deze plaats worden geen grootschalige verstoringen verwacht. In de oostelijke hoek is mogelijk kort van de jaren '70 tot '90 een serre aanwezig geweest. Deze zal voor weinig verstoring gezorgd hebben.
- Op archeologisch vlak kent het terrein een ongekende verwachting. In Mollem en de omgeving van het plangebied werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Verschillende toponiemen en een veldprospectie wijzen mogelijk op een Romeinse en vroegmiddeleeuwse aanwezigheid.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

Het plangebied heeft een ongekend archeologisch potentieel gezien de afwezigheid van archeologisch onderzoek in Mollem. Verschillende toponiemen en een veldprospectie wijzen mogelijk op een Romeinse en vroegmiddeleeuwse aanwezigheid.

Binnen het plangebied zullen de bestaande gebouwen en bijgebouwen afgebroken worden en de bomen gerooid om plaats te ruimen voor een verkaveling met 10 ééngezinswoningen met tuin, halfopen en gesloten. Centraal westelijk is een meergezinswoning met ondergrondse parking gepland met ten zuiden ervan 10 parkings en een elektriciteitscabine. De huidige helling van het terrein wordt behouden.

Het is niet duidelijk in welke mate de huidige bebouwing voor verstoring gezorgd heeft. Ook op deze plaatsen is mogelijk het archeologisch erfgoed nog bewaard gebleven. De geplande werken zullen verstoringen van het bodemarchief met zich meebrengen en bijgevolg ook het mogelijke archeologisch erfgoed verstoren. Er wordt bijgevolg verder vooronderzoek geadviseerd voor het volledige plangebied in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval wordt deze onderzoeksmethode niet opportuun geacht om uit te voeren. Er zijn geen indicaties voor de mogelijke aanwezigheid van een *in situ* bewaarde steentijdsite op het terrein. De bodemopbouw van het terrein is gekend op de bodemkaart.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval zijn beide onderzoeksmethodes niet zinvol om uit te voeren en kunnen dus buiten beschouwing genomen worden. Er zijn geen aanwijzingen voor slagvelden of kampsites of andere archeologische sites die zich manifesteren als mobiele artefacten (ferro en non-ferro) in de teelaarde.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.⁸

Gezien het ongekende archeologische potentieel, de oppervlakte van het terrein en de aard van de geplande werken is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Deze proefsleuven moeten aangelegd worden na de bovengrondse sloop van de huidige bebouwing en het verwijderen van de begroeiing. Het onderzoek dient hierdoor te gebeuren volgens een uitgesteld traject.

Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

---

⁸ HANECA et al. 2016.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf en de ruime omgeving zijn geen archeologische gegevens gekend. Mogelijk verwijst de toponymie naar een Romeinse of vroegmiddeleeuwse oorsprong. De huidige bebouwing dateert uit 1903 en is grotendeels ongewijzigd tot op heden.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

In de noordwestelijke hoek van het plangebied is een mouterij uit 1903 aanwezig. De brouwerswoning en de mouterij zijn deels onderkelderd. De impact van de huidige bebouwing op het archeologisch erfgoed is niet gekend. De rest van het terrein is in gebruik als tuin en weiland of akkerland. Hier worden geen grootschalige verstoringen verwacht. In de oostelijke hoek is mogelijk kort van de jaren '70 tot '90 een serre aanwezig geweest. Deze zal echter voor weinig verstoring gezorgd hebben.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Het plangebied is gelegen op een helling van +40m TAW naar +36,5m TAW. Mogelijk heeft de hellingsgraad ervoor gezorgd dat het bovenste deel van de helling afgetopt is en er op het lager gelegen deel colluvium aanwezig is.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken bestaan in eerste instantie uit het bouwrijp maken van het volledige terrein, waarbij de bestaande bebouwing afgebroken wordt en de begroeiing verwijderd wordt. Nadien wordt een verkaveling met 10 ééngezinswoningen met tuin, halfopen en gesloten, voorzien. Centraal westelijk is een meergezinswoning met ondergrondse parking ingepland met ten zuiden ervan 10 parkeerplaatsen en een elektriciteitscabine. De huidige helling van het terrein wordt behouden. Deze geplande werken zullen verstoringen van het bodemarchief met zich meebrengen en bijgevolg ook het mogelijke archeologisch erfgoed verstoren.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het voorgestelde onderzoek kan pas gebeuren na het afbreken van de huidige bebouwing en het rooien van de huidige begroeiing. Omwille van deze redenen dient het onderzoek te gebeuren in een uitgesteld traject. Het onderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek over het volledige terrein (8617m²). Dit onderzoek bestaat uit 8 parallelle sleuven volgens een W-O oriëntatie die de helling volgen. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De gedetailleerde modaliteiten voor het vooronderzoek in de vorm van proefsleuven wordt omschreven in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

Het terrein, met een oppervlakte van ca. 8617m², is gelegen in de gemeente Mollem (Asse) ter hoogte van de Schermershoeck 10-12. Mollem bevindt zich in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant, ten noordwesten van Brussel. Het plangebied is gelegen in het noordelijk deel van het dorpscentrum. Het grootste deel van het terrein is onbebouwd en in gebruik als tuin en grasland met verspreid enkele bomclusters. In de noordwestelijke hoek zijn een aantal gebouwen aanwezig, meer bepaald 2 woonhuizen en een aanpalende mouterij daterend uit 1903. De woonhuizen en de mouterij zijn deels onderkelderd. In totaal neemt deze bebouwde zone ca. 2656m² in. In het zuidelijk deel zijn verspreid nog 2 kleinere bijgebouwtjes aanwezig. In het westen en oosten wordt het terrein begrensd door de Schermershoeck. De Oude Molenbeek stroomt ca. 120m ten oosten van het plangebied. Kadastraal gezien kan het projectgebied teruggevonden worden op: Asse, afdeling 3, sectie A, perceel nr. 112v2, 110h (deel), 112w2, 112p2 en 110t (deel).

De huidige bebouwing dateert uit 1903, voorheen was het terrein onbebouwd en in gebruik als akkerland of weiland. In het westelijk deel was in de 19de eeuw een secundaire landweg aanwezig.

Het plangebied wordt op de bodemkaart weergegeven als bebouwde zone. Terreinen in de omgeving worden gekarteerd als droge leembodems zonder profiel of met textuur B-horizont. Meer naar de Oude Molenbeek zijn nattere leemgronden aanwezig. Vermoedelijk is op het terrein ook een eerder droge leembodem aanwezig met of zonder textuur B-horizont.

Het plangebied heeft een ongekend archeologisch potentieel gezien de afwezigheid van archeologisch onderzoek in Mollem. Verschillende toponiemen en een veldprospectie wijzen mogelijk op een Romeinse en vroegmiddeleeuwse aanwezigheid.

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk waarbij alle bestaande gebouwen en bijgebouwen gesloopt worden en de bomen gerooid worden. Nadien zal het terrein verkaveld worden waarbij er 10 ééngezinswoningen, halfopen en gesloten, en een meergezinswoning met ondergrondse parking gepland zijn. De meergezinswoning bevindt zich centraal westelijk op het terrein. Ten zuiden hiervan zijn 10 parkeerplaatsen en een elektriciteitscabine voorzien. De huidige helling van het terrein zal behouden worden. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg het mogelijke archeologische erfgoed, voornamelijk binnen de huidige akkerlanden.

Op basis van deze gegevens dient een verder vooronderzoek te gebeuren op het volledige terrein in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

5. Bibliografie

- <https://geopunt.be>
- <https://inventaris.onroerendergoed.be>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Uitsnede uit het plan ‘bestaande toestand’ (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2017. Linksboven is het woonhuis met aanpalende mouterij zichtbaar (bron: geopunt.be).	9
Figuur 3 Zicht op één van de woonhuizen en de aanpalende mouterij (bron: initiatiefnemer).....	9
Figuur 4 Uitsnede uit het plan ‘geplande werken’ (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 5 Doorsnede van de ondergrondse parking onder de meergezinswoning (bron: initiatiefnemer).....	11
Figuur 6 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).....	13
Figuur 7 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI)..	13
Figuur 8 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers (bron: geopunt.be).	14
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..	14
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	15
Figuur 11 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV). ..	16
Figuur 12 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	17
Figuur 14 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 15 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 16 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 2 en type 2a (bron: geopunt.be).....	19
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).....	21
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	22
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	22
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	23
Figuur 21 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1864 (bron: cartesius.be en NGI).....	23
Figuur 22 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1892 (bron: cartesius.be en NGI).....	24
Figuur 23 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).....	24
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	26
Figuur 27 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	28

Bijlage: ontwerpplannen

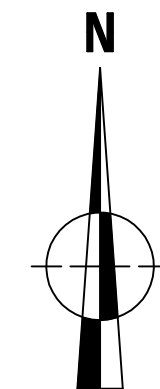
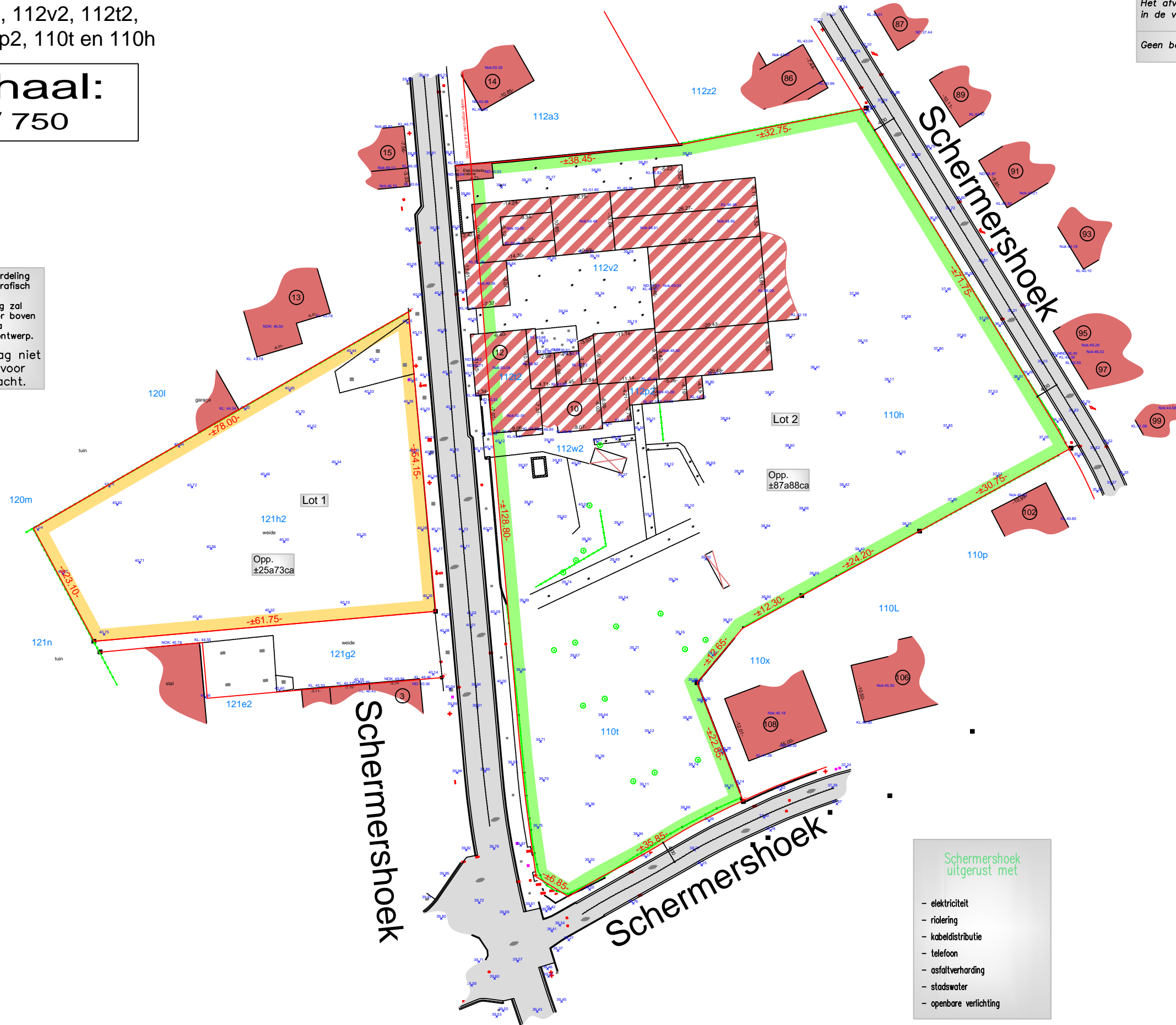
BESTAANDE TOESTAND
 Gemeente Assen
 Voorheen Mollem - 3e Afd.
 Schermershoek - Sectie A
 nrs. 112h2, 112v2, 112t2,
 112w2, 112p2, 110t en 110h

schaal:
 1/ 750

De oppervlakten en verdeling der percelen werden grafisch bepaald. De definitieve opmeting zal uitgevoerd worden door boven vermelde landmeter na goedkeuring van het ontwerp. Dit document mag niet gebruikt worden voor eigendomsoverdracht.

Geen bijkomende maatregelen nodig voor opvang en afvoer van oppervlaktewater. Het terreinprofiel wordt quasi niet gewijzigd. Het afvalwater van de woningen wordt opgevangen in de voorliggende riolering.

Geen bomen te rooien

Schermershoek uitgerust met

- elektriciteit
- riolering
- kabeldistributie
- telefoon
- asfaltverharding
- stadswater
- openbare verlichting

Legende	
	bestaande gebouwen
	inplantingszone hoofdgebouwen
	inplantingszone aanbouwen
	te slopen gebouwen
	zijdelingse bouwrijke strook
	voortuinstrook
	achtertuinstrook
	over te dragen openbaar domein
	hoogtemeting
	waterloop
	foto's - opnamepunt
Nutsleidingen	
	riooldeksel
	brandkraan
	slikker
	verlichtingspaal
	elektriciteitspaal
	TV-kast
	stadswater
	aardgas
	elektriciteitskast
Verhardingen	
	asfalt / beton
	klinkers / dalen
	grint / dolomiet
	kasseien
Afsluitingen	
	haag
	draad / prikkeldraad
	draad met plaat
	betonplaten

INTOP Experts - Beëdigde landmeters-experten

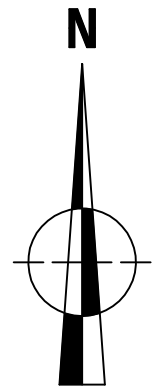
VERKAVELINGSPLAN
 Gemeente Asse
 Voorheen Mollem - 3e Afd.
 Schermershoek - Sectie A
 nrs. 112v2, 112t2,
 112w2, 112p2, 110t en 110h

schaal:
 1/ 750

De oppervlakten en verdeling der percelen werden grafisch bepaald. De definitieve opmeting zal uitgevoerd worden door boven vermelde landmeter na goedkeuring van het ontwerp. Dit document mag niet gebruikt worden voor eigendomsoverdracht.

Geen bijkomende maatregelen nodig voor opvang en afvoer van oppervlaktewater. Het terreinprofiel wordt quasi niet gewijzigd. Het afvalwater van de woningen wordt opgevangen in de voorliggende riolering.

Bomen te rooien

Schermershoek

Schermershoek

Schermershoek uitgerust met

- elektriciteit
- riolering
- kabeldistributie
- telefoon
- asfaltverharding
- stadswater
- openbare verlichting

Legende	
	bestaande gebouwen
	inplantingszone eengezinswoning
	inplantingszone meergezinswoning
	te slopen gebouwen
	zijdelingse bouwrijke strook
	voortuinstrook
	achtertuintrook
	tuinzone
	over te dragen openbaar domein
	hoogtemeting
	waterloop
	foto's - opnamepunt
Nutsleidingen	
	riooldeksel
	brandkraan
	slikker
	verlichtingspaal
	elektriciteitspaal
	TV-kast
	stadswater
	aardgas
	elektriciteitskast
Verhardingen	
	asfalt / beton
	klinkers / dalen
	grint / dolomiet
	kasseien
Afsluitingen	
	haag
	draad / prikkeldraad
	draad met plaat
	betonplaten

INTOP Experts - Beëdigde landmeters-experten